

Urbaičių kaimas

Tarp Salantų ir Grūšlaukės miestelio, dabartinio Juodupėnų kaimo žemių vakarinėje dalyje, tarp Juodupėnų ir Jokiškės miškų besidriekiančiuose laukuose, dar prieš pusę šimtmečio plytėjo Urbaičių kaimas. Jame stovėjo kelios šiam Žemaitijos regionui būdingos medinės vienkiaminės sodybos, kuriose gyveno darbsčių žemaičių žemdirbių šeimos.

Ankstyviausi žemėlapiai liudija, kad nuo XVI a. šiose vietose driekėsi Salantų dvarui priklausanti žemė. Dalis jos buvo skirta Juodupėnų kaimo ganykloms, o kitą dalį apėmė krūmais ir mišku apaugusi Peldiškių miško apyrbė.

Plėtojant dvaro žemėje žemdirbystę, Peldiškių apyrbėje XVII a. susiformavo Jakštaičių, Narmontų, Peldžių kaimai, o pačiame pietrytiniame pakraštyje ir Juodupėnų ganyklų vakarinėje dalyje XVII a. antroje pusėje–XVIII a. pradžioje atsirado Urbaičių užsienis – tarp plėšinių dvaro žemių įsiterpusios naujakurių žemdirbių sodybos.

Nausėdijos pavadinimas kilo iš asmenvardžio „Urbaitis“ daugiskaitos formos. Jis leidžia teigti, kad pirmasis kaimo naujakurys buvęs valstietis Urbas, kurio vaikai ir vaikaičiai vadinti Urbaičiais. Daugėjant nausėdijoje sodybų, naujakurių pavardė tapo bendrinium vietovės vardu. Kitakalbiuose rašytiniuose šaltiniuose vietovardis rašomas „Urbajcie, Urbajcie“ (lenkiškai), „Urbajzy“ (vokiškai), „Урбайцы“ (rusiškai). Vietiniai gyventojai gimtąją žemaičių tarme kaimą vadino „Orbātė“.

Pirma kartą gyvenvietė paminėta 1750 metų Salantų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios vizitacijos akte. Šios bažnyčios kunigai rūpinosi dvasiniu kaimo valstiečių gyvenimu, krikščijai kaime gimusius naujagimius, tuokė jaunavedžių poras, lydėjo į paskutinę kelionę mirusiuosius.

Nuo kaimo įsikūrimo iki baudžiavos panaikinimo kaimo valstiečiai priklausė nuo Salantų dvaro XVII a. antroje pusėje atsiskyrusiam Grūšlaukės dvarui, mokėjo jo savininkams piniginę žemės rentą (činšą), natūrinę duoklę, ėjo lažą Pesčių palivarke.

Nuo 1750 m. iki XIX a. antrosios pusės kaime stovėjo 5 vienkiaminės žemdirbių sodybos. Jose 1821 m. gyveno 44, 1843 m. – 40, o 1845 m. – 120 katalikų: 55 vyrai ir 65 moterys. Šie duomenys rodo, kad 1821 ir 1843 metais parapijiečiais buvo laikomi tik nuolatiniai gyventojai – žemę iš dvaro nuomoję žemdirbiai ir jų šeimų nariai. Tuo tarpu 1845 m. buvo

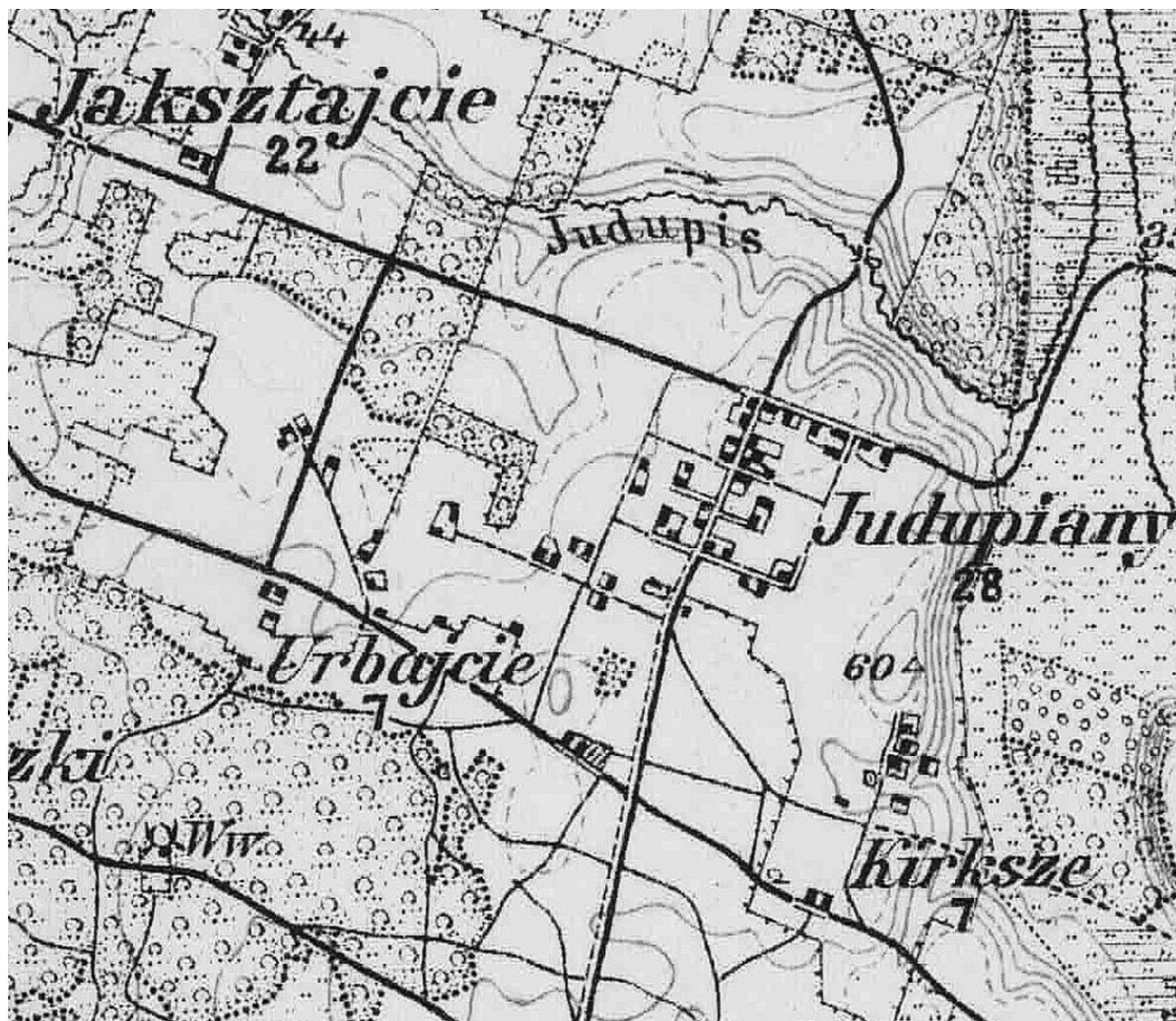
suskaičiuoti ne tik nuolatiniai gyventojai, bet ir laikinai apsigyvenę iš kitų kaimų atsikėlę šeimynų nariai, t. y. katalikybę išpažinę samdiniai (mergos, vaikai), kamininkai ir įnamiai su šeimomis.

1845 metų katalikų sąrašas liudija, kad kaime tuo metu gyveno Pranas Šleinius, jo žmona Antanina, vaikai Pranas, Teodoras, Antanina ir Barbora, Rožė Anužienė, Kotryna Petkutė, Marijona Pocienė, Dementijus Pocius, jo sūnus Pranas, Viktorinas Laureckis, jo žmona Petronėlė, dukterė Barbora, Juozapas Jonušis, jo žmona Barbora, vaikai Juozapas, Magdalena, Petronėlė, Barbora ir Ona, Antanas Laureckis, jo žmona Ona, Elena Anužytė, Antanas Paulauskis, jo žmona Elena, dukros Ona

Siuvėjo pameistris Jurgis Pabrėža (1921–1945) iš Urbaičių kaimo. Mečio Barkausko fotoateljė „Foto centras“. Kretinga, apie 1939 m. Kretingos muziejaus Ikonografijos rinkinys (IF-550).

ir Magdalena, Pranas Petkevičius, jo žmona Monika, dukros Ieva, Ona, Barbora ir Monika, Veronika Andrejauskaitė [-ienė?], Petronėlė Kavaliauskaitė [-ienė?], Anastasija Kairytė, Ona Pakalniškytė [-ienė?], Pranas Tverlonas, jo sūnus Pranas, Tadas Kavaliauskis, Stanislovas Laučys, Petras Petrauskis, jo žmona Ona, sūnus Antanas ir dukra Ona, Kazimieras Mikuta, Ona Vaseraitė, Elžbieta Mikniūtė, Felicijonas Kairys, jo žmona Ona, sūnus Dementijus ir Kazimieras Petkus, jo žmona Monika, vaikai Jonas, Barbora ir Monika, Leonas Beniušis, Adomas Badlonskis, Jonas Bėrontas, jo

Urbaičiai (Urbajcie) 1913 metų žemėlapyje. Ištrauka iš Vokietijos karo kartografų išleisto Salantų apylinkių žemėlapio.

žmona Monika, vaikai Jonas, Juozapas, Kazimieras, Barbora, Magdalena ir Kotryna, Kaspars Kastanas, Antanas Bernius, jo žmona Barbora, Rožė Vaičiūtė, Ona Drungilaitė, Juozapas Tūbaitis, Marijona Tūbaitienė, Petras Bidla, Pranas Benetis, jo žmona Juozapa, vaikai Pranas, Antanas, Jonas, Ignotas, Elena ir Barbora, Ieva Dauksaitė, Jonas Kazlauskis, Pilypas Rudys, jo žmona Magdalena, sūnus Jonas ir Stanislovas, Agota Petruilytė, jos dukros Barbora, Ona, Magdalena ir Elena, Kotryna Benetytė, Morta RUBYTĖ, Augustinas Maksvytis, jo žmona Ona, Leonas Kerožinskis, Juozapas Petkus, jo žmona Ona, vaikai Leonas, Stanislovas, Milionas ir Ona, Adomas Petkus, jo žmona Elena, vaikai Leonas ir Petronėlė, Ona Paulauskaitė [-ienė?], Ona Saulytė, Antanas Beniušis, Juozapas Saulis, Jonas Kontrimas, jo žmona Antanina, vaikai Juozapas, Kazimieras ir Kotryna.

Baudžiavos panaikinimas iš pagrindų pakeitė žemdirbių gyvenimą. Jie tapo laisvais nuo dvaro, gavo išsipirkti iki tol savo sūriu prakaitu laistytą dirbamą žemę ir buvo priskirti Grūšlaukės (nuo 1880 m. – Salantų) valsčiaus valstiečių luomui. Įvedus pobaudžiavinę žemės reformą, Urbaičiuose 1866 m. buvo 6 kiemai, kuriuose gyveno ir žemdirbystę vertėsi 64 valstiečiai.

Laikui bėgant, valstiečių kie-

mų nežymiai padaugėjo: 1913 m. stovėjo 7 sodybos, o 1923 m. buvo 8 ūkiai ir 51 gyventojas. Kaimui priklausė apie 139 hektarus žemės. Rytuose ir šiaurės rytuose Urbaičių laukai ribojosi su Juodupėnų, šiaurėje – su Jakštaičių, vakaruose – su Rokiškės kaimų žemėmis, o pietuose kaimą supo Juodupėnų miškas.

Su Rokiškės kaimu besiribojanti dirbama kaimo žemė buvo vadinama Jaugiriu. Šalia driekėsi Mončiškis – kitas ariamas laukas, prie kurio glaudėsi Ilgojo režio pieva, o greta jos buvo Apluko dirva. Prie Apluko buvo Užsodnialio dirva, už kurios tęsėsi pelkėta vietovė, vadinama Abromaliu. Už jo prasidėjo Barkeline vadinama kaimo dalis, kurioje žemę dirbo 4 valstiečiai, valdę po 3 hektarus žemės.

Apie Urbaičių kaimo žmones ir jų likimus rašytiniuose šaltiniuose duomenų negausu. Žinoma, kad urbaitiškis Jurgis Pabrėža (1921–1945) mokėsi siuvėjo amato, prieš karą dirbo pameistrių Kretingoje. Prasidėjus pirmajai sovietų okupacijai, jis įstojo į kraštą okupavusios Raudonosios armijos karo mokyklą Rusijoje. Ją baigęs buvo išsiųstas į frontą, žuvo baigiantis karui prie Vokietijos sostinės Berlyno. Antrosios sovietų okupacijos pradžioje, 1949 m. kovo 25 d., į Krasnojarsko krašto Uderė-

jaus rajoną buvo ištremtas Juozas Lekstutis su vaikais Ona ir Juozu.

Sovietų valdžiai pradėjus 1949 m. masinę žemės ūkio kolektyvizaciją, urbaitiškiai buvo priversti stoti į Kirovo kolūkį, pavadintą žymaus bolševikų partijos ir valstybės veikėjo Sergejaus Kirovo (1886–1934) garbei. Šio kolūkio administracinis centras įsikūrė gretimame Juodupėnų kaime, o Urbaičiuose iš žemdirbių nusavintuose ūkiniuose pastatuose buvo įrengti ūkio sandėliai, pašaro saugyklos ir gyvulių tvartai.

1959 metais kaime dar gyveno 43 kolūkiečiai, lenkų nugaras ūkio laukuose ir fermose. Kirovo kolūkį prijungus prie Alkos kolūkio, 1974 metų ūkio žemėvaldos schemeje Urbaičiuose buvo pažymėtos keturios sodybos ir trejetas kolūkio sandėlių. Tačiau plečiant ariamos žemės plotus, melioratoriai kaimą netrukus sunaikino, o gyventojai iškėlė į pagrindinę kolūkio gyvenvietę arba kitas vietas.

Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo nutarimu 1986 metais Urbaičiai buvo išbraukti iš Lietuvos gyvenamųjų vietovių apskaitinių duomenų, o kaimo žemė priskirta Juodupėnams.

Julius KANARSKAS,
istorikas